

התוכנית המשולבת לחינוך לקיימות

מסמך מדיניות

הנחיות לתכנית ולתהליכי הפיתוח המקצועי

לעובדי הוראה

” אל תטילו ספק ביכולתה של קבוצה קטנה ומחויבת לשנות סדרי

עולם. למען האמת, אין כל דרך אחרת לעשות זאת”

מרגרט מיד

לשנה”ל תשע”ד

תוכן העניינים

עמוד	נושא
2-4	1. התוכנית המשולבת לחינוך לקיימות – מסמך מדיניות
2	א. רציונל
2	ב. מטרות
3	ג. קריטריונים לבחירת גני הילדים ובתי הספר
3	ד. מסגרות הפעולה של התכנית
3	ה. תהליכי מעקב, בקרה והערכה
4	ו. מדדי הצלחה
4	ז. הפיתוח המקצועי של עובדי הוראה בתכנית
5-9	2. מהלכים ליישום התוכנית
5	א. פעולות במטה
5	ב. פעולות במחוז
5	ג. פעולות בגני הילדים/ בית הספר
6	ד. תפקיד המטמיעים הבית ספריים
7	ה. לוח זמנים להערכות תכנון והפעלה ברמת מחוז
8-9	ו. בעלי תפקידים בתכנית
10-19	3. נספחים
10	א. תבנית לכתובת תוכנית פעילות בית ספרית.
11-14	ב. הצעות לתוכניות הפיתוח המקצועי הבית ספרי בנושא חינוך לקיימות.
15	ג. הנחיות ליישום תהליכי הפיתוח המקצועי לשנה"ל תשע"ד.
16-19	ד. אנשי קשר – רפרנטים ומדריכים לקיימות ממשרד החינוך ומשרד להגנת הסביבה.

1. התוכנית המשולבת לחינוך לקיימות – מסמך מדיניות

א. רציונל

החברה הישראלית מכירה בכך כי אנו חיים בעידן של משבר סביבתי גלובלי, על כן משרד החינוך יחד עם המשרד להגנת הסביבה מובילים תהליכים לקידום חינוך לקיימות¹. "התוכנית נשענת על השקפת עולם דמוקרטית אופטימית ששמה במרכז את כבוד האדם וחירותו מתוך הבנה עמוקה שכולנו שותפים למארג החיים המאפשר קיום של כל היצורים על פני כדור הארץ. השקפת עולם זו נקראת קיימות.

התפיסה של "פיתוח בר קיימא" מכירה בכך שפיתוח אנושי תלוי במערכות אקולוגיות מקומיות ועולמיות ולכן יש לשאוף לפיתוח העונה על צרכי ההווה מבלי להתפשר על יכולתם של הדורות הבאים לענות על צורכיהם².

חינוך לקיימות מקדם מטרות רבות הנמצאות בסעיף 2 לחוק החינוך הממלכתי הן מן היבט הקוגניטיבי הנוגע לתכנים ולאסטרטגיות חשיבה ובכלל אלה תהליכי חקר ופתרון בעיות, והן מן ההיבט הרגשי, הערכי וההתנהגותי הנוגעים לחינוך לסובלנות, לאהבת האדם, למעורבות חברתית, לאזרחות פעילה, לשמירה על הסביבה ולהגנה עליה וכן להכרה שאנו חיים בעולם של תלות הדדית מאחורי התוכנית החינוכית עומדת התפיסה כי פיתוח ערכים ונורמות התנהגות של אורח חיים "מקיים", יגובשו במסגרות המבוססות על שילוב רב-תחומי בלמידה ובעשייה למען הסביבה.

ב. מטרות

- בניית תוכנית בית ספרית/גנית לקידום החינוך לקיימות, המשלבת רעיונות, עקרונות, מושגים ותכנים מתחום החינוך לקיימות, במטרה להוביל להבהרת ערכים, להבניית התנהגויות ולעשייה פעילה למען הסביבה (ברמה האישית והחברתית).
- הפעלת תוכנית לפיתוח מקצועי של עובדי חינוך בגני הילדים ובבתי הספר, שתפתח מרחב למידה ליישום עקרונות של חינוך לקיימות בדגש על עשייה למען הסביבה, תוך למידה משמעותית וחוייתית.

¹ חוזר "ד 5 (ב)

² חוזר מנכ"ל תשס"ט 3

(3) "מתווה לתכנון תכנית לימודים בית ספרית בחינוך לקיימות בבית הספר הממלכתי והממלכתי דתי

(בכתות א-ו")

ג. קריטריונים לבחירת גני-הילדים ובתי הספר

1. בשנת תשע"ד יכללו בתוכנית מוסדות חינוך, גני ילדים ובתי ספר, שמתאפשר להם לקיים תהליך של פיתוח מקצועי בית ספרי.
2. בחירת בתי הספר בחינוך היסודי מתוך ההקצאה למחוז תעשה על פי הקריטריונים הבאים:
  - א. 20% מההקצאה לבתי ספר³ שהחלו בהטמעת עקרונות של חינוך לקיימות כגון: בתי ספר ירוקים, בתי ספר שבהן מתקיימות תוכניות של חינוך סביבתי.
  - ב. 80% מההקצאה לבתי ספר חדשים בחלוקה יחסית ע"פ מגזרים בכל מחוז.
3. תינתן עדיפות למוסדות חינוך הנמצאים ברשויות המעוניינות לקדם את הנושא תוך יישום עקרונות של החינוך לקיימות.
4. תינתן עדיפות לרשויות שיש בהם לפחות 3-4 מוסדות חינוך המצטרפים לתוכנית.

ד. מסגרות הפעולה של התכנית

1. התוכנית מיועדת לגני ילדים, לבתי ספר היסודיים, חטיבות הביניים וחוות חקלאיות.
2. התוכנית כוללת:
  - א. השתלמות בית ספרית בהיקף 30 שעות, מתוכם ל-6 שעות סיור לימודי (ראה נספחים ב, ו-ג).
  - ב. ליווי בתי הספר וגני הילדים על ידי הגופים הירוקים – החברה להגנת הטבע והרשת הירוקה לקראת כתיבת תכנית עבודה בית ספרית במהלך השנה על פי היקפי השעות המפורטים:
    1. בתי ספר חדשים - 27 שעות.
    2. גני ילדים חדשים - 11 שעות לכל גן.
    3. בתי ספר ממשיכים - 15 שעות (בהתאם לתקציב).
    4. גני ילדים ממשיכים - 6 שעות (בהתאם לתקציב).

ה. תהליכי מעקב בקרה והערכה

התוכנית המשולבת לחינוך לקיימות תלויה בתהליכי הערכה מעצבת ומסכמת. במהלך שנת תשע"ד הוגדרה תוכנית הערכה במהלכה כל בית ספר ימלא שאלון אפיון בית ספרי עם כניסתו לתכנית בשיתוף עם המדריכה המחוזית לקיימות. עם סיום תהליך ההשתלמות והפעלת התוכנית בבית הספר במשך שנה, המדריך המחוזי לחינוך לקיימות ימלא יחד עם רכז צוות קיימות בבית הספר, שאלון משוב והפקת לקחים.

ו. מדדי הצלחה

1. 100% מגני-הילדים ובתי הספר בתוכנית ישלבו תכנים של חינוך לקיימות במקצועות ההוראה על פי התכנית בתשע"ה.
2. 100% מגני-הילדים ובתי הספר שישתתפו בתוכנית יבצעו לפחות פעילות אחת למען הסביבה בתשע"ה.
3. 100% מגני-הילדים ובתי הספר שישולבו בתוכנית יצטרפו לתהליך הסמכה של "גן ירוק"/"בית ספר ירוק".

ז. הפיתוח המקצועי של עובדי הוראה בתכנית

1. התוכנית תתבצע בכפוף למדיניות ובהתאם לתכנים המופיעים במתווה התוכנית לקידום חינוך לקיימות.
2. התוכנית תכלול למידה בית ספרית (בבתי הספר היסודיים) לפחות של-80% מכלל צוות המורים בהיקף 30 שעות מתוכם 6 שעות סיור לימודי. בחטיבות הביניים יערך מפגש חשיפה לנושא הקיימות של 2-3 שעות לכלל צוות המורים, והמשך השתלמות לצוות קיימות בית ספרי נבחר.
3. מנהל המוסד החינוכי אחראי על ניהול הביצוע, היישום והבקרה של התוכנית לפיתוח מקצועי בית ספרי.
4. מנהל המוסד אחראי ליישום עקרונות הקיימות בתוכניות הלימודיות בתחומי הדעת השונים.
5. ההשתלמות תכלול (ראה פרוט בנספח ב'):
  - א. הקניית ידע, מגוון פעילויות ומהלכים לשינויי עמדות.
  - ב. שילוב של תכנים ופעולות בראיה רב תחומית כחלק מתוכנית הפעילות של החינוך הקדם-יסודי והפעילות הבית ספרית.
  - ג. למידה חוץ גנית/ בית ספרית ומסגרות פעולה של החינוך הבלתי פורמאלי.
  - ד. עשייה למען הקהילה והחברה.
6. מטלת ההשתלמות תכלול תכנית בית ספרית המשלבת חינוך לקיימות בהתאם להנחיות של מנהל עובדי הוראה (פרוט נוסף בנספח ג').

2. מהלכים ליישום התוכנית

א. פעולות במטה

1. הצגת מדיניות חינוך לקיימות תוצג בפני מנהלי המחוזות.
  2. קביעת תקציב לכל מחוז במסגרת התכנית, על פי המכסה למוסדות החינוך.
  3. קבלה ואישור של התכנית המחוזית.
- התכנית תכלול: רשימת בתי ספר, חלוקת תקציב, הדרכה ופיתוח מקצועי, נושא הפעילות בכל ביה"ס/סגן, גוף מבצע תוכנית פעילות בית ספרית, וועדת היגוי, רשימת האחראי מטעם ביה"ס, לויז' לביצוע.
4. מעקב ובקרה אחר יישום התוכניות.

ב. פעולות במחוז

1. גיבוש מודל ההפעלה המחוזי של התוכניות, כולל פיתוח מקצועי במוסדות החינוך (גני ילדים, בתי ספר וחוות חקלאיות).
2. בחירת מוסדות החינוך בהתאם לקריטריונים המופיעים במסמך.
3. התוכנית לפעילות הבית ספרית תוגש לאישורו של **הצוות המחוזי** הכולל את: הרפרנט לקידום חינוך לקיימות, המפקח על הפיתוח המקצועי במחוז, מפקח כולל של בית הספר, רכז חינוך וקהילה המחוזי במשרד להגנת הסביבה, מדריכי החינוך לקיימות המחוזיים במשרד החינוך.
4. הגשת רשימת גני-הילדים, בתי הספר והתוכניות לפיתוח מקצועי, לאישור המטה.
5. הנחייה של מנהלי מרכזי פסגיה והמטמיעים לאופן ההפעלה כולל הערכות להפעלת הקורסים, הסיוורים וארגון התקציב.

ג. פעולות בגן-הילדים/ בבית הספר

1. בניית תכנית עבודה שנתית בגן / בית הספר, שתעסוק בתכנים ובסוגיות סביבתיות חברתיות משמעותיות ללומדים, לסביבת הגן / בית הספר ולקהילה.
2. הגשת התוכנית לאישור מפקחת גני-הילדים/ המפקח הכולל של ביה"ס.
3. הערכות להפעלת התוכנית בהתאם למדיניות ולעקרונות.
4. הפעלה ויישום תוך מעקב ובקרת התכנית בגני-הילדים ובביה"ס.
5. סיכום הפעילות ע"י מנהלת גן-הילדים/ מנהל ביה"ס כולל משוב ותוצרים.

ד. תפקיד המטמיעים הבית ספריים (החברה להגנת הטבע והרשת הירוקה)

1. בנייה וליווי ההשתלמות הבית ספרית
  2. הנחייה פרטנית לצוות מוביל.
הקמת צוות קיימות מוביל בית ספרי בשיתוף מנהל בית הספר.
הצוות יורכב מ 4-5 מורים, מ 3-4 תחומי תוכן שונים.
המטמיע יפגש 9 פעמים לאורך השנה, כל מפגש בן 3 שעות. במפגש ינחה המטמיע את הצוות המוביל לקבלת התוצרים הבאים:
- א. תכנית לימודים הקושרת את עקרונות הקיימות לארבעה מקצועות לימוד שייבחרו (לדוגמא מדע וטכנולוגיה, חינוך חברתי, גיאוגרפיה, תנ"ך, מתמטיקה וכדומה), ל- 3 שכבות גיל.
  - ב. אורח חיים מקיים בנושא אותו בוחר ביה"ס לקדם.
  - ג. עשייה בשיתוף הקהילה בנושא הנבחר ע"י ביה"ס.

ה. לוח זמנים להערכות תכנון והפעלה ברמת מחוז

לוח זמנים להערכות, תכנון והפעלה											אחריות	מהלכים מרכזיים	פעולות	
פברואר	ינואר	דצמבר	נובמבר	אוקטובר	ספטמבר	אוגוסט	יולי	יוני	מאי	אפריל				מרץ
												הרפרנט לחינוך לקיימות ומדריך מחוזי לקיימות	הצגת התוכנית המחוזית ואישורה במטה ובחירת מוסדות החינוך	הערכות
												מפקחים במחוזות	שיח מקצועי בין מנהל ביה"ס, צוות ניהול / והמפקח הכולל והרפרנט לבניית תכנית ההשתלמות	
												מדריך מחוזי לקיימות משרד החינוך, רכז סביבתי של המשרד להגנת הסביבה, מטמיע בית ספרי.	פגישת הכרות של בית הספר עם מדריך מחוזי לקיימות ומטמיע מהגופים הירוקים	
												מפקח על ההתפתחות המקצועית, בניית התוכנית תעשה בשיתוף מדריך מחוזי לקיימות משרד החינוך, רכז סביבתי של המשרד להגנת הסביבה, מטמיע בית ספרי.	בניית תוכנית ההשתלמות לפיתוח מקצועי כולל שיבוץ מורי מורים	
												מרכזי פסג"ה, ליווי של המטמיע	ביצוע ההשתלמות בבתי הספר והגנים	ביצוע
												מדריך מחוזי לקיימות משרד החינוך, רכז סביבתי של המשרד להגנת הסביבה, מטמיע בית ספרי.	מעקב ובקרה	
												מדריך מחוזי לקיימות משרד החינוך, רכז סביבתי של המשרד להגנת הסביבה, מטמיע בית ספרי.	בדיקת תוכנית לימודים בית ספרית	תוצרים
												צוותי ההוראה	הגשת תוכנית לימודים בית ספרית ומטלות אישיות	

ו. בעלי תפקידים בתכנית

1. צוות חינוך לקיימות במטה

- א. **ממונה ארצית לחינוך לקיימות – משרד החינוך** - אחראית על ניהול התוכנית מטעם משרה"ח בכל ההיבטים – פדגוגיה, ניהול ותקצוב.
- ב. **מנהלת גף פיתוח מקצועי לעו"ה, אגף א' פיתוח מקצועי לעו"ה, מינהל עובדי הוראה – משרד החינוך** - אחראית על הפיתוח המקצועי של עובדי ההוראה בתכנית
- ג. **מנהלת אגף חינוך וקהילה במשרד להגנת הסביבה** - אחראית על ניהול התוכנית מטעם המשרד להגנת הסביבה בכל ההיבטים – פדגוגיים, מינהליים ותקציביים.
- ד. **סגנית מנהלת אגף חינוך וקהילה במשרד להגנת הסביבה** – אחראית על ניהול התכנים הפדגוגיים והמנהליים של התוכנית.
- ה. **מדריכה ארצית חינוך לקיימות באגף לחינוך קדם יסודי** – משרד החינוך - חברה בצוות קיימות ארצי. ממונה על תהליכי הטמעת התכנית בגני הילדים.
- ו. **מדריכות ארציות חינוך לקיימות במטה – משרד החינוך** - חברות בצוות קיימות ארצי. אחראיות על הסיוע הפדגוגי ועל פיתוח תהליכי הטמעת התכנית בבתי הספר ובחוות החקלאיות.

2. צוות חינוך לקיימות במחוז

1. **רפרנט לקיימות במחוז – משרד החינוך** - ממונה מחוזי על החינוך לקיימות – אחראי על התוכנית במחוז בשיתוף עם נציג המשרד להגנת הסביבה, בחירת מוסדות חינוך, אישור תכני השתלמויות, פיקוח על ביצוע התוכנית ועל התוצרים.
2. **רכז חינוך וקהילה במחוז - המשרד להגנת הסביבה** - אחראי על התוכנית במחוז בשיתוף עם רפרנט חינוך לקיימות במשרד החינוך- בחירת מוסדות חינוך, בנייה ואישור של תכני ההשתלמויות.
3. **מדריך לקיימות במחוז - משרד החינוך** - אחראי על תהליכי הדרכה בית ספרית במחוז.
4. **מפקח פיתוח מקצועי במחוז - משרד החינוך** - אחראי על יישום המדיניות והתכניות לפיתוח מקצועי ואישור התכניות לאחר אישור המפקח הכולל.
5. **מפקח כולל של בית הספר - משרד החינוך** - אחראי על אישור התכנית הבית ספרית
6. **מפקחת מתאמת חינוך קדם יסודי - משרד החינוך** - מובילה את התוכנית בחינוך הקדם יסודי במחוז בשיתוף עם רכז חינוך וקהילה מחוזי במשרד להגנת הסביבה.
7. **רכז חינוך והסברה - יחידות סביבתיות ואיגודי ערים לאיכות הסביבה** - שותפים לאיתור בתי ספר ברמת המחוז ואחראים לליווי בתי הספר במהלך ביצוע התוכנית ולליווי בתי ספר ממשיכים

8. **רכז מטמיעים מטעם החברה להגנת הטבע והרשת הירוקה - מרכז ושותף להובלת את**
עבודת ההטמעה במחוז.

3. צוות חינוך לקיימות בבית הספר

מנהל בית הספר - מוביל את התכנית בבית הספר.

צוות מורים מוביל - אחראים לבניית תוכנית הלימודים הבית ספרית .

מטמיע מטעם הגופים הירוקים - החברה להגנת הטבע והרשת הירוקה -

מרכז את התכנית לפיתוח מקצועי בית ספרי ומנחה את המורים בבניית תוכנית הלימודים הבית
ספרית.

3. נספחים

נספח א

תבנית לכתיבת תוכנית פעילות בית ספרית, לחינוך לקיימות, בראיה של כלל תוכנית הפעילות הבית ספרית

תוכנית הפעילות הבית ספרית לחינוך לקיימות

שם בית הספר _____ סמל מוסד _____

כתובת _____

מטרות:

1. _____

2. _____

יעד/ים להשגת המטרות	מדד/ים תפוקות מצופות	נושא/תכנים מרכזיים	מספר שעות	לוח זמנים	גורם מבצע	משוב אמצע שנה והחלטות	משוב סיום שנה והחלטות
1.	1.	1.					
	2.	2.					
		3.					
2.	1.	1.					
	2.						

אישור מפקח בית הספר: _____

אישור הצוות המחוזי: _____

הצעות לתכניות הפיתוח המקצועי לעובדי הוראה בתכנית המשולבת לחינוך לקיימות

א. הצעה לתכנית לפיתוח מקצועי בחינוך הקדם יסודי

נושא התוכנית: חינוך לקיימות בגן הילדים

א. מטרות הלמידה:

1	לקדם ערכים סביבתיים בהתאמה לגיל הרך: כבוד לאדם, לבעלי חיים ולצומח, אהבת הארץ, נופיה, אתריה, החי והצומח בה, אחריות ומעורבות.
2	להבין את הגורמים למשבר הסביבתי ולהכיר את המושגים המרכזיים בנושא קיימות.
3	לתכנן תוכנית לקידום אורח חיים מקיים בגן; תכנון הסביבה החינוכית בהתייחס לנושאים הקשורים לחינוך הסביבתי, טבע ולבע"ח.
4	טיפול תחושת פליאה מהטבע, התפעמות מהיופי שבסביבה, התפעלות מהסביבה הטבעית בגן-הילדים.
5	טיפול אדם ענייני, מתחשב, רגיש לסביבתו האנושית והפיזית, לחבריו ולמבוגרים בסביבתו. (1)

ב. ראשי פרקים מרכזיים:

היקף שעות	ראשי פרקים	
4	קידום ערכים סביבתיים בהתאמה לגיל הרך: כבוד לאדם, לבעלי חיים ולצומח, אהבת הארץ, נופיה, אתריה, החי והצומח בה, אחריות ומעורבות. טיפוח תחושת הפליאה מהטבע, התפעמות מהיופי שבסביבה, התפעלות מהסביבה הטבעית.	1.
4	הבנת הגורמים למשבר הסביבתי והכרת מושגים מרכזיים בנושא; ראייה כוללת – ראש – יד – לב	2
6	תכנון תכנית להטמעת אורח חיים מקיים בגן: הצבת מטרות,	3

	יעדים, שיתוף משפחות ילדי הגן והקהילה.	
6	תכנון הסביבה החינוכית בהתייחס לנושאים הקשורים לחינוך לקיימות	4
4	קבלת כלים להובלת מהלך של מעורבות ועשייה למען הסביבה	5
6	סיור מקצועי / פעילות מחוץ לגן	6
30	סה"כ	

- ג. היקף השעות: 30 שעות
- ד. אחריות לביצוע: רפרנט מחוזי חינוך קיימות, רפרנט לחינוך סביבתי לגיל הרך, ורכז חינוך סביבתי מחוזי של המשרד להגנת הסביבה, מטמיע מהגופים הירוקים.

המשרד להגנת הסביבה

ב. הצעה לתכנית לפיתוח מקצועי בחינוך היסודי לבתי ספר חדשים

נושא התוכנית: חינוך לקיימות בבתי הספר

א. המטרות בתחום התוכן והערכים:

1	להבין את הגורמים למשבר הסביבתי
2	להכיר מושגים מרכזיים בנושא הקיימות
3	להרחיב את היכולת האישית, ולהקנות כלים למורה ולתלמיד להתמודדות עם המשבר הסביבתי
4	להקנות ערכים כמו: אחריות, מחויבות ומעורבות, כבוד לשותפים בסביבה, צדק סביבתי.
5	להקנות כלים להובלת מהלך של מעורבות ועשייה למען הסביבה
6	לבנות תוכניות ההוראה בתחומי הדעת השונים
7	להעלות את המודעות לנושא ניהול משאבי הסביבה
8	להכין תוכנית של צוות בית הספר ללמידה בין תחומית בנושא סביבתי

ראשי פרקים מרכזיים:

היקף שעות	ראשי פרקים	
4	הבנת הגורמים למשבר הסביבתי	1.
4	מושגים מרכזיים בתחום הקיימות	2
4	ראיה כוללת של נושא הקיימות – ראש – יד – לב	3
4	בעיות סביבתיות והתמודדות איתם בראייה גלובאלית, לאומית ומקומית (לדוגמא משבר המים, שינויי אקלים).	4
4	פיתוח מיומנויות לפתרון בעיות סביבתיות מאיבחון ועד לפעולה	
4	תכנון תוכנית להטמעת אורח חיים מקיים בבית הספר ויישומה בראייה רב תחומית	5
6	סיור מקצועי / פעילות מחוץ לבתי הספר	6
30	סה"כ	

ג. היקף השעות: 30 שעות

אחריות לביצוע: רפרנט מחוזי לחינוך קיימות ורכז חינוך סביבתי מחוזי של המשרד להגנת הסביבה, מדריך מחוזי לקיימות משרד החינוך ומטמיע הגופים הירוקים.

ג. הצעה לתכנית לפיתוח מקצועי בחינוך היסודי לבתי ספר ממשיכים

נושא התוכנית: חברה – כלכלה - סביבה הקשר בניהם

א. המטרות בתחום התוכן:

1	הבנת מושג נחלת הכלל והמשאבים המשותפים
2	פיתוח כלים ללמידה באמצעות דילמות
3	הרחבת היכולת האישית של המורה והילד לצמצם את טביעת הרגל האקולוגית
4	הטמעת התכנים בתוכניות ההוראה בתחומי הדעת השונים
5	הכנת תוכנית של צוות בית הספר ללמידה בין תחומית בנושא סביבתי
6	קיום שיח בית ספרי הכולל מורים הורים וילדים בנושא תרבות הצריכה
7	פיתוח תרבות דיון סביב נושאים סביבתיים
8	העמקת מעורבות בתי הספר בקהילה בתחום סוגיות סביבתיות.

ראשי פרקים מרכזיים:

היקף שעות	ראשי פרקים	
4	בעיית ניצול המשאבים המשותפים.	1.
6	סוגיות בשימור מול פיתוח באמצעות דילמות ככלי חינוכי	2
6	טביעת הרגל האקולוגית מהלכה למעשה	3
6	הרחבה בנושא מרכזי כולל סיור מקצועי	4
4	תכנון פעילות בית ספרית אינטגרטיבית במקצועות ההוראה	5
4	תכנון פעילות מעשית למען הסביבה	6
30	סה"כ	

ג. היקף השעות: 30 שעות

אחריות לביצוע: רפרנט מחוזי לחינוך קיימות ורכז חינוך סביבתי מחוזי של

המשרד להגנת הסביבה, מדריך מחוזי לקיימות ומטמיע מהגופים הירוקים.

נספח ג'

הנחיות ליישום תהליכי הפיתוח המקצועי לשנה"ל תשע"ד

המסמך שלהלן מתאר את תהליכי הפיתוח המקצועי לשנה"ל תשע"ד, תהליך הנגזר מתוכנית הפיתוח המקצועי – חינוך לקיימות.

א. הנחיות כלליות

1. **פיתוח מקצועי בית ספרי-** התכנית תתקיים בהיקף של 30 שעות כולל סיור (6 שעות) ו-27 שעות לליווי והטמעה.
2. **משימות קורס**
תוצר הקורס יהיה תלקיט הכולל מספר משימות שיינתנו במהלך ו/או סיום מפגש. המשימות תהיינה מבוססות על התכנים והמיומנויות הנלמדים במהלך הקורס והיכולת ליישם אותם בתהליכי ההוראה למידה. בנוסף התלקיט יתבסס על התכנית הבית ספרית לחינוך לקיימות.
3. **מעקב ובקרה-** במהלך השנה תתקיימנה בכל מחוז 2 פגישות של וועדת היגוי. **בראשות** הרפרנט לקיימות במחוז, המפגשים יערכו במחוז עם **כלל השותפים לתוכנית**.
4. **סדר הפעולות לארגון התכנית לפיתוח מקצועי (בכפוף לחוזר מנכ"ל סז/ (ב)3):**
  - א. התכנית מתקיימת באמצעות מרכזי הפסג"ה.
  - ב. הגשת בקשה להפעלת התכנית כולל סילבוס, תאריכי מפגשים, במנהלת ההשתלמויות ע"י מנהל ביה"ס והמטמיע בליווי מרכז הפסג"ה. יומן הקורס ימולא ע"י רכז הקורס מטעם הגופים הירוקים בשיתוף מרכז הפסג"ה, לאחר אישור הבקשה המנהלית והפדגוגית ע"י מנהלת ההשתלמויות.
  - ג. יומן נשלח בדואר למגיש הבקשה לאחריו ניתן להתחיל את הפעלת הקורס.
  - ד. זימון הרכב והכניסה לאתרים באמצעות מרכז הפסג"ה מבעוד מועד לפחות שלושה שבועות מראש.
  - ה. אישור נוכחות ימלא רכז הקורס לאחר כל מפגש.
  - ו. בתום הקורס יינתן לכל משתתף ציון בעבור משימת הקורס עד ל-60 יום מסיום הקורס.

ב. הנחיית מרצים:

1. כל מרצה המעביר את הקורס חייב להירשם במאגר המרצים של המשרד כדי שיוכל לקבל את שכרו.
לאחר סיום הקורס על המרצה למלא טופס דיווח בפועל ולשלוח את הטפסים הנדרשים כגון: טופס דיווח השעות, אישור מס הכנסה, ועוד

שם	תפקיד	טלפון	דואר אלקטרוני
שושי כהן	מפמ"ר מדע וטכנולוגיה מנהלת תחום מדעים	03-6896168	shoshycoh@education.gov.il

רפרנטים מחוזיים לחינוך לקיימות משרד החינוך - תשע"ד

מחוז	שם	דואר אלקטרוני	טלפון
ארצי	נירה קושינסקי	niraku@education.gov.il	050-7618418
צפון	אילנית איזיק	mayzik45@gmail.com	052-2614337
חיפה	חני פלג	hanipe@gmail.com	052-3637145
מרכז	ד"ר נורית בר יוסף	nuritba@education.gov.il	050-6282524
תל אביב	תמר בן נפתלי	tamara889@gmail.com	052-8528943
דרום	פנינה יפרה	pninaif@education.gov.il	050-6282750
ירושלים + מנח"י	אלכס גליקסברג	alexgl@education.gov.il	050-6282705
חינוך התיישבותי	ענת זמל	anatz@kfar-olami.org.il	050-6225287

מדריכים מחוזיים וארציים לחינוך לקיימות משרד החינוך תשע"ז

מחוז	שם	דואר אלקטרוני	טלפון
צפון	בתיה אמסלם	Batya58@gmail.com	050-7818169
	מנאל חאזן	manalkha@yahoo.com	052-8895030
חיפה	חני פלג	hanipe@gmail.com	052-3637145
מרכז	רונית רוזנבוש	roronit@bezeqint.net	052-8489524
תל אביב			
דרום	עלמה וטרסקו	almava@education.gov.il	052-2551382
ירושלים + מנה"י	חגית ענתר	Hagit.antar@gmail.com	057-5340025
חינוך התיישבותי	גולי אורטל-עברי	guly.ivry@gmail.com	052-3864218
ארצי פרויקטים בינלאומיים	ד"ר פריד חמדן	fredi281@walla.com	050-3664655
ארצי	רחל קציר	Gadi-k8@014.net.il	0528-832116
ארצי	מיכל כפיר הורוביץ	michalkfir100@gmail.com	0547558717
ארצי	יהבית לוריא	loria1@netvision.net.il	054-5805590

צוות ארצי: קדם יסודי

שם	תפקיד	דואר אלקטרוני	טלפון
ד"ר ענת סלע	מפקחת מדע וטכנולוגיה בחינוך הקדם יסודי	anitse@education.gov.il	050-6282479
ברברה אנדרס	מדריכה ארצית לחינוך סביבתי באגף הקדם יסודי	barbara133@gmail.com	054-4751453

- גב' אילנה רוזנברג, מינהל התפתחות מקצועית של עובדי הוראה 050-6283235
- ד"ר אירית שדה, מפמ"ר מדעי הסביבה, המזכירות הפדגוגית, אגף מפמ"רים משרד החינוך, דוא"ל: iritsa@education.gov.il טל' נייד: 050-6280234

מפקחות רפרנטיות לגנים ירוקים ולחינוך סביבתי לגיל הרך

מחוז	רפרנטית	דואר אלקטרוני
צפון	קלאודיה אוסטרובסקי	Claudiaos@education.gov.il
	מונירה דאהר	monirada@education.gov.il
חיפה	רחלי תרזי	rachelte2@education.gov.il
מרכז	גבי קזז	gabika@education.gov.il
תל אביב	ורד גווילי	gvered1971@gmail.com
ירושלים מנחי	ג'ולי מלמד	julieme@education.gov.il
דרום	נירה בן הדור	nirabe@education.gov.il

המשרד להגנת הסביבה

- מר יורם הורביץ, סמנכ"ל בכיר שלטון מקומי חינוך וקהילה
- גב' זיוית לינדר, ראש אגף חינוך וקהילה, המשרד להגנת הסביבה
zivit@sviva.gov.il
- גב' מאירה הלפר, סגן ראש אגף חינוך וקהילה המשרד להגנת הסביבה
meira@sviva.gov.il

רכזי חינוך סביבתי המשרד להגנת הסביבה- תשע"ד

מחוז	שם	דואר אלקטרוני	טלפון
צפון	רועי שמחה	roys@sviva.gov.il	04-6059128 050-6233247
	מאג'ד חאג'גרה	majedh@sviva.gov.il	04-6059104 050-6233264
חיפה	דורית באום	doritb@sviva.gov.il	04-8632275 050-6233361
תל אביב	פנינה רפיד	peninar@sviva.gov.il	03-7634410 050-6233224
מרכז	ליאורה ניצן	liora@sviva.gov.il	08-9788830 050-6233494
דרום	ד"ר רננה אילן	Rnanai@sviva.gov.il	08-6264023 050-6233287
ירושלים	מאיה שליט	MayaSh@sviva.gov.il	050-6237582

המשרד להגנת הסביבה
אגף חינוך והסברה

משרד החינוך
מינהל הכשרה ופיתוח מקצועי
לעובדי הוראה

משרד החינוך
מינהל מדע וטכנולוגיה

הגופים הירוקים - תשע"ד

טלפון	דואר אלקטרוני	שם	גופים ירוקים
052-3689678	galiz@zahav.net.il	גלי שפירקו- זהבי	חברה להגנת הטבע
052-4888556	hagit@reshet-yeruka.net	חגית גפן	הרשת הירוקה